

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 บทนำ

ศาลยุติธรรมมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยมีเป้าหมายสำคัญที่จะทำให้การยุติข้อพิพาทให้แก่ประชาชนเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม นอกเหนือจากการสืบพยานและพิพากษาคดีแล้ว การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการยุติข้อพิพาทอีกวิธีหนึ่งที่ศาลในประเทศต่าง ๆ นำมาใช้มาก เนื่องจากเป็นวิธีที่สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ โดยคู่ความสามารถยุติข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจร่วมกัน และทั้งสองฝ่ายยังสามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันได้ต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ลดปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาล และยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทด้วยตนเองด้วย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทโดยบุคคลที่สาม ซึ่งเป็นกลางในการทำหน้าที่ช่วยเหลือเสนอแนวทางและหาทางออกที่คู่พิพาทน่าจะยอมรับและพึงพอใจเสนอแก่คู่พิพาท หากตกลงเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอก็จะนำไปสู่การตกลงประนีประนอมยอมความกัน โดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งจะมีผลผูกพันให้คู่พิพาทต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะเกิดขึ้นได้ใน 5 กรณี ได้แก่

1. มีข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้น
2. มีคู่พิพาทตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป
3. มีคนกลางช่วยเหลือในการเจรจาโดยไม่ได้ตัดสินใจชี้ขาดข้อพิพาทให้
4. คู่พิพาทสมัครใจให้มีคนกลางช่วยเหลือ
5. ผลการไกล่เกลี่ยเกิดจากการตัดสินใจของคู่พิพาทเอง

เมื่อเกิดข้อพิพาทแล้วการใช้วิธีที่เหมาะสมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่ ข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ทั่วไป ข้อพิพาททางอาญาที่ยอมความได้ และข้อพิพาทอื่นที่ยุติได้โดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีคนกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้เสนอแนะหาทางออกให้แก่คู่กรณีหรือคู่พิพาทสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกัน ซึ่งหากเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลจะเรียกว่า “ผู้ประนีประนอม” โดยอาจจะเป็นบุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ศาลหรือผู้พิพากษาก็ได้ โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบ่งเป็น 2 กรณี ได้แก่

1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล (Out of Court Mediation) คือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการฟ้องร้องคดีต่อศาล หรือแม้จะฟ้องร้องต่อศาลแล้ว แต่คู่ความขอให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันเองโดยไม่ให้ดำเนินการในศาลก็ได้

2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล (Court Annex Mediation) คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลโดยศาลเป็นผู้ดำเนินการให้ ซึ่งหากคู่ความตกลงกันได้ก็จะมี การถอนฟ้อง หรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และศาลจะมีคำพิพากษาไปตามที่ตกลงกัน หรือหากตกลงกันเพียงบางส่วนศาลก็จะสืบพยานในเฉพาะประเด็นที่ตกลงกันไม่ได้เท่านั้น

การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล คู่พิพาทตกลงให้คนกลางช่วยเหลือในการระงับข้อพิพาท โดยจะตกลงกันเองหรือมอบข้อพิพาทให้สำนักงานหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้ก็ได้ เช่น ยื่นคำร้องขอศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม เป็นต้น ส่วนการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล หลังจาก ฟ้องร้องคดีหรือระหว่างการพิจารณาของศาล คู่พิพาทตกลงให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือศาล เห็นควรจัดให้มีการไกล่เกลี่ยคดีทั้งก่อนวันศาลนัด เช่น วันชี้สองสถานหรือนัดสืบพยาน หรือหลัง วันนัดดังกล่าวก็ได้ โดยคู่ความที่ประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ติดต่อได้ที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลทั่วประเทศ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมคดีก่อนไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจะศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคดีก่อน อาจจะดูจากพยานหลักฐานที่มี หรือสอบถามคู่พิพาท

2. การเริ่มประชุมไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยกล่าวเปิดการไกล่เกลี่ย โดยการแนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศในการเจรจา ตลอดจนชี้แจงถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย และอธิบายขั้นตอนกระบวนการ รวมถึงกฎกติกา มารยาทต่าง ๆ ในการเจรจาให้คู่พิพาททราบ

3. การค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยต้องค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาทจากข้อมูล และข้อเท็จจริงที่ได้รับจากคู่พิพาท ซึ่งอาจจะเป็นการเจรจาร่วมกันทุกฝ่าย หรือประชุมแบบแยกเจรจาทีละฝ่ายก็ได้

4. การหาทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ลดประเด็นข้อขัดแย้ง และเสนอทางออกในการยุติข้อขัดแย้งให้แก่คู่พิพาท

รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1. การไกล่เกลี่ยแบบประนีประนอม (Settlement Mediation) มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการต่อรองเพื่อนำไปสู่การประนีประนอมที่จุดกึ่งกลางระหว่างความต้องการของคู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทในการกำหนดความต้องการขั้นต่ำของคู่พิพาท เข้าแทรกแซงนำจากขั้นของสถานะ

ไปสู่จุดของการประนีประนอม นำไปใช้ในข้อพิพาททางพาณิชย์ ความเสียหายต่อบุคคล และทางอุตสาหกรรม

2. การไกล่เกลี่ยบนพื้นฐานของผลประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหา (Facilitative Mediation) เพื่อหลีกเลี่ยงสถานะและเจรจาในรูปของกลุ่มความกำหนดความต้องการและผลประโยชน์แทนที่จะจำกัดเฉพาะสิทธิทางกฎหมาย ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการและเทคนิคการไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาของเรื่องที่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินกระบวนการโดยการรักษาไว้ซึ่งการพูดคุยที่เป็นประโยชน์ระหว่างคู่พิพาทและปรับปรุงกระบวนการเจรจาให้ดีขึ้น มีจุดแข็งที่สามารถใช้ประสิทธิภาพทั้งหมดของการเจรจาต่อรอง แต่มีจุดอ่อนที่อาจจะไม่สามารถบรรลุผล อาจใช้เวลา ยืดเยื้อและต้องการทักษะของกลุ่มพิพาท ใช้ในข้อพิพาทในชุมชน ครอบครัว อุตสาหกรรม

3. การไกล่เกลี่ยแบบฟื้นฟูความสัมพันธ์ ที่จะจัดการสาเหตุของปัญหาคู่พิพาท (Therapeutic Mediation) เพื่อที่จะปรับปรุงความสัมพันธ์เป็นพื้นฐานการยุติข้อพิพาทโดยผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทในการใช้ความเป็นมืออาชีพในการแก้ไขปัญหาก่อนและระหว่างการไกล่เกลี่ย เพื่อแก้ไขเยียวยาปัญหาความสัมพันธ์ของกลุ่มพิพาท สามารถนำไปสู่บทสรุปมากกว่าเพียงแค่ยุติข้อพิพาท มีจุดอ่อนที่กินเวลาและสิ้นสุดโดยปราศจากข้อตกลง ใช้ในเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว การปกครองบุตร เครือข่ายครอบครัว การรักษาความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่อง

4. การไกล่เกลี่ยที่ให้คำแนะนำในการจัดการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อการยุติข้อพิพาทตามสิทธิทางกฎหมายและของกลุ่มพิพาท (Evaluative Mediation) ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องเรื่องที่พิพาท ไม่จำเป็นต้องมีความสามารถในเทคนิคการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยเข้าไปแทรกแซงสูงคู่พิพาทมีส่วนควบคุมผลน้อย มีจุดแข็งที่ความเชี่ยวชาญของผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้ผลในระดับที่ใกล้เคียงกับคำพิพากษาของศาล มีจุดอ่อนไม่ได้สอนทักษะสำหรับคู่พิพาทในอนาคต เพิ่มความรับผิดชอบสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยใช้ในการไกล่เกลี่ยทางพาณิชย์ ความเสียหายต่อบุคคล การปฏิบัติทางการค้า ต่อต้านการเลือกปฏิบัติ ข้อพิพาททางทรัพย์สิน ชีวิตสมรส

ข้อจำกัดของการเจรจาต่อรองการไกล่เกลี่ยไม่มีสภาพบังคับ ต้องขึ้นกับความยินยอมของทั้งสองฝ่ายความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มพิพาททำให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบ อาจเกิดการทะเลาะวิวาทหรือการเจรจาล้มเหลวได้ง่าย สัญญาประนีประนอมมีสภาพบังคับได้เพียงแค่เป็นสัญญา

ในการจัดคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลอาจทำได้ใน 2 กรณี คือ

1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนวันนัด (ก่อนนัดชี้สองสถานหรือสืบพยาน) ศาลจะจัดให้คู่ความสามารถนัดเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ในช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มฟ้องคดี และจัดให้มีการไกล่เกลี่ยจนเสร็จก่อนวันนัดครั้งแรกของศาลก็ได้

2. การไต่ถามข้อพิพาทในวันนัดหรือหลังวันนัด (นัดชี้สองสถานหรือสืบพยาน) ในวันนัดดังกล่าวหรือนัดพร้อมของศาล ศาลจะสอบถามคู่ความว่าประสงค์จะให้มีการไต่ถามข้อพิพาท หรือคู่ความประสงค์จะให้มีการไต่ถาม ศาลจะมีคำสั่งในกระบวนการพิจารณาให้คู่ความติดต่อศูนย์ไต่ถามข้อพิพาทประจำศาลนัดไต่ถามต่อไป

เมื่อคู่พิพาทเข้าสู่กระบวนการไต่ถามแล้วไม่ว่าคู่พิพาทจะตกลงกันได้หรือไม่ การไต่ถามข้อพิพาทย่อมสิ้นสุดลง ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใด ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นไต่ถามข้อพิพาทไม่สามารถนำไปอ้างอิงในศาลได้ เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น โดยการดำเนินการกระบวนการไต่ถามข้อพิพาทเป็นความลับ ทั้งผู้ไต่ถามและคู่พิพาทต้องเก็บรักษาความลับ ไม่เปิดเผยให้บุคคลภายนอกได้รู้ถึงข้อมูลหรือเงื่อนไขในการเจรจาระหว่างกัน เว้นแต่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่น ซึ่งระยะเวลาในการไต่ถามข้อพิพาทขึ้นอยู่กับความยากง่ายของข้อพิพาทหรือคดี ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 1-6 เดือน และการไต่ถามข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาล คู่พิพาทไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น

การไต่ถามข้อพิพาทก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับคู่พิพาทและเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีของศาล ลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาล แบ่งเบาภาระงานพิจารณาคดีของผู้พิพากษา สนับสนุนการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ข้อพิพาทได้ข้อยุติ ลดปัญหาของการอุทธรณ์ ข้อยุติที่ได้มีความเหมาะสมกับคู่พิพาท กระบวนการไต่ถามข้อพิพาทเป็นความลับ ทำให้รักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคู่พิพาทไว้ได้ ข้อตกลงระหว่างคู่พิพาทสามารถบังคับได้ คู่พิพาทสามารถใช้การไต่ถามข้อพิพาททั้งหมด หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งในคดีก็ได้ คู่พิพาทยังคงมีสิทธิในการดำเนินคดีในศาลต่อไป

แต่หากฟ้องคดีและต้องการไต่ถามข้อพิพาทแล้ว ถ้าเป็นการไต่ถามข้อพิพาทนอกศาล คู่ความสามารถตกลงกัน ให้คนกลางช่วยไต่ถามข้อพิพาทดังกล่าวให้ก็ได้ หรืออาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านการไต่ถามข้อพิพาทโดยตรง เพื่อดำเนินการไต่ถามให้ เช่น ศูนย์ไต่ถามข้อพิพาท สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม หรือกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กระทรวงยุติธรรม หรือสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เป็นต้น แต่หากเป็นการไต่ถามข้อพิพาทในศาล คู่ความสามารถติดต่อศูนย์ไต่ถามข้อพิพาทประจำศาลได้ทั่วประเทศ เพื่อให้ศูนย์ไต่ถามฯ ดำเนินการให้ตั้งก่อนวันศาลนัด และระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาก็ได้

โดยก่อนจะเข้าสู่กระบวนการไต่ถามข้อพิพาท ต้องรวบรวมข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาข้อพิพาท ตลอดจนพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง บุคคลที่จะเข้าร่วมการเจรจาไต่ถามข้อพิพาท ควรมีอำนาจตัดสินใจในปัญหาข้อพิพาทนั้นโดยตรงให้ความร่วมมือกับ

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงาน ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือผู้ไกล่เกลี่ยในการสอบถามข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อพิพาท แม้จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ถ้าหากคดียังไม่สามารถตกลงกันได้ และอยู่ภายในระยะเวลายื่นคำให้การ หรือต้องไปศาลตามหมายเรียก ก็ต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เว้นแต่จะอ้างเหตุดังกล่าวขอขยายระยะเวลายื่นคำให้การหรือเลื่อนวันนัดของศาลออกไปจนกว่าจะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเสร็จสิ้น

การยอมความนอกศาล คือการที่คู่พิพาทตกลงยุติหรือระงับข้อพิพาทกันเองแล้วทำหลักฐานเป็นหนังสือไว้เรียกว่า “สัญญาประนีประนอมยอมความ” เพื่อให้มีผลบังคับตามข้อตกลงใหม่ที่ได้ตกลงกัน หากฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามอีกฝ่ายก็สามารถนำไปเป็นหลักฐานฟ้องร้องคดีให้ปฏิบัติตามต่อไป ส่วนการยอมความในศาล คือการที่คู่ความสามารถตกลงยุติหรือระงับข้อพิพาทกันได้ในระหว่างการพิจารณาของศาล โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แล้วให้ศาลพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว หากอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติก็สามารถบังคับคดีได้ทันที โดยไม่ต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีใหม่อีก การยอมความกันสามารถทำได้ทั้งในศาลและนอกศาล โดยคู่ความยังต้องผูกพันและปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความอยู่ ส่วนการถอนฟ้องถือว่าคดีความที่ฟ้องร้องกันระงับไปโดยไม่ต้องดำเนินการใด ๆ ต่อกันอีก

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณา เมื่อคดีตกลงกันได้โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ว่าจะเป็นการยอมถอนฟ้อง หรือให้ศาลพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความก็ตาม คดีที่ฟ้องร้องกันอยู่ย่อมยุติหรือจบไปด้วย

เมื่อคดีตกลงกันได้โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในกรณีที่ถอนฟ้อง ศาลจะคืนค่าขึ้นศาลให้บางส่วน ทำให้ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลเต็มจำนวน โดยศาลจะไม่สั่งเรื่องค่าทนายความ กรณียอมความ ศาลจะคืนค่าขึ้นศาลให้บางส่วน สำหรับค่าทนายความคู่ความอาจตกลงกันในสัญญาประนีประนอมยอมความให้ค่าทนายของทั้งสองฝ่ายเป็นอันพับไป หรือให้ฝ่ายหนึ่งใช้ค่าทนายความของอีกฝ่ายก็ได้

สำหรับการศึกษาเรื่อง “ถอดประสบการณ์ผู้พิพากษาสมทบในบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว: กรณีศึกษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่” ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้พิพากษาสมทบที่หน้าที่การไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 29 ราย และผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ทนายความ ผู้รับการไกล่เกลี่ย และเจ้าหน้าที่ประสานงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 ราย โดยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้พิพากษาสมทบที่หน้าที่การไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดเชียงใหม่และผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ทนายความ ผู้รับการไกล่เกลี่ย และเจ้าหน้าที่ประสานงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลเยาวชน

และครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนที่ 2 คุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้พิพากษาสมทบที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวอันเป็นคุณลักษณะสำคัญ และจำเป็นในการปฏิบัติงานผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ส่วนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ ภูมิหลังของผู้พิพากษาสมทบที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวมีผลต่อความสำเร็จและ ไม่ประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีครอบครัว ส่วนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวของผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะพัฒนาการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นบริการสาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้พิพากษาสมทบที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้พิพากษาสมทบที่หน้าที่ การไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชน และครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ และ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ทนายความ ผู้รับการไกล่เกลี่ย และเจ้าหน้าที่ประสานงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

1) การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่การไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร-ธิดา รายได้ มีผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 4.1 ผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	ผู้พิพากษาสมทบ (คน)	ร้อยละ
45-50	5	17
51-55	11	38
56-60	5	17
61-65	3	11
มากกว่า 65	5	17
รวม	29	100

ที่มา: จากแบบสัมภาษณ์

จากตารางที่ 4.1 อายุของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงพบว่า กลุ่มที่มีอายุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38 คือกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 51-55 ปี รองลงมาคือกลุ่มอายุระหว่าง 45-50 ปี กลุ่มอายุ 56-60 ปี และกลุ่มอายุมากกว่า 65 ปี หรือร้อยละ 17 ส่วนกลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุดมีอายุระหว่าง 61-65 ปี คิดเป็นร้อยละ 11 และปรากฏว่าโครงสร้างกลุ่มอายุของผู้พิพากษาสมทบจะเล็กลงคนขึ้นไปจนถึง ผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่ผ่านมาการทำงานเก็บเกี่ยวประสบการณ์มามากพอสมควร จึงอาสาเข้ามาช่วยงานเชิง สังคมสงเคราะห์

ตารางที่ 4.2 ผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่ใกล้เคียงจำแนกตามวาระในการปฏิบัติงาน

วาระในการทำงาน	ผู้พิพากษาสมทบ (คน)	ร้อยละ
1	5	17.0
2	13	45.0
3	4	14.0
มากกว่า 3	7	24.0
รวม	29	100.0

ที่มา: จากแบบสัมภาษณ์

จากตารางที่ 4.2 พิจารณาจากข้อมูลระยะเวลาการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบ จำแนกตามวาระ วาระละ 3 ปี พบว่าผู้พิพากษาสมทบที่มีอายุงานเพียง 1 วาระ มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 17 ผู้ที่มีอายุงาน 2 วาระมีจำนวน 13 คน หรือร้อยละ 45 ส่วนคนที่มีความอายุงานมากกว่า 3 วาระมีจำนวนมีจำนวน 7 คน หรือร้อยละ 24

ทั้งนี้ ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงส่วนใหญ่ผ่านประสบการณ์ในการทำหน้าที่ใกล้เคียงมาแล้ว จึงเชื่อได้ว่าสามารถทำหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ โดยสาเหตุที่ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงส่วนใหญ่มีวาระในการทำงาน 2 วาระติดต่อกัน เนื่องจากระบบในการคัดสรร ประกอบกับคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบโดยทั่วไปนับแต่วาระแรกที่ได้รับการคัดเลือกจะเป็น ผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มีอัตราสายและความเหมาะสมแก่การพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว หากคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบที่มีประสบการณ์ในการใกล้เคียงคดีครอบครัวก็จะช่วยให้ การใกล้เคียงประสบความสำเร็จมากขึ้น

ตารางที่ 4.3 ผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ผู้พิพากษาสมทบ (คน)	ร้อยละ
ข้าราชการและข้าราชการบำนาญ	4	14.0
นักธุรกิจ	25	86.0
รวม	29	100.0

ที่มา: จากแบบสัมภาษณ์

จากตารางที่ 4.3 ผู้พิพากษาสมทบส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเป็นนักธุรกิจ มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 86 ส่วนที่เหลืออีก 4 คนเป็นข้าราชการบำนาญมีเพียงร้อยละ 14

จะเห็นได้ว่า ผู้พิพากษาสมทบส่วนใหญ่ที่เป็นนักธุรกิจมีความพร้อมและสามารถบริหารเวลาดำเนินงานธุรกิจที่ทำควบคู่ไปกับการทำหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบในบทบาทผู้ไกล่เกลี่ย โดยข้าราชการบำนาญมีเพียงส่วนน้อย เพราะข้าราชการประจำไม่สามารถเป็นผู้พิพากษาสมทบได้ ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ส่วนเหตุผลที่นักธุรกิจเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบอาจเนื่องมาจากผู้ที่ประกอบอาชีพนักธุรกิจได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาคดีและครอบครัวซึ่งเป็นการตอบแทนสังคม หลังจากที่ได้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพแล้ว นอกจากนี้การเป็นผู้พิพากษาสมทบยังเป็นการเพิ่มพูนสถานะทางสังคมของนักธุรกิจให้มีความน่าเชื่อถือและยังได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวซึ่งเห็นเกียรติยศต่อวงศ์ตระกูล ส่วนสาเหตุที่ข้าราชการบำนาญมีเพียงส่วนน้อยที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบเนื่องจากการได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อาจไม่ใช่เรื่องจำเป็นของข้าราชการบำนาญเพราะได้รับอยู่แล้วจากการเป็นข้าราชการ

ตารางที่ 4.4 ผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ผู้พิพากษาสมทบ (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2	7.0
ปริญญาตรี	18	62.0
ปริญญาโท	8	28.0
สูงกว่าปริญญาโท	1	3.0
รวม	29	100.0

ที่มา: จากแบบสัมภาษณ์

จากตารางที่ 4.4 พบว่าผู้พิพากษาสมทบมีความรู้ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7 ระดับปริญญาตรีมากที่สุด 18 คน คิดเป็นร้อยละ 62 ระดับปริญญาโทจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 28 และระดับการศึกษาปริญญาเอกมีเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

คุณสมบัติเกี่ยวกับระดับความรู้ มีส่วนสำคัญต่อการทำหน้าที่ ความรู้ระดับอย่างน้อย ปริญญาตรีจะทำให้ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงเกิดความรู้ความเข้าใจในเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล และยิ่งสูงขึ้นก็ยิ่งทำเสริมสร้างจิตวิเคราะหฺ์ ทำให้มองโลกอย่างพินิจพิเคราะห์

ตารางที่ 4.5 ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงจำแนกตามสถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส	ผู้พิพากษาสมทบ (คน)	ร้อยละ
สมรส	23	79.0
โสด	3	10.0
หย่าร้าง	1	4.0
แยกกันอยู่	2	7.0
รวม	29	100.0

ที่มา: จากแบบสัมภาษณ์

จากตารางที่ 4.5 พบว่าผู้พิพากษาสมทบที่มีสถานภาพสมรสแล้วมีจำนวนมากที่สุด 23 คน คิดเป็นร้อยละ 79 รองลงมาผู้ที่มีสถานภาพโสด มีจำนวน 3 คน หรือร้อยละ 10 ส่วนผู้ที่หย่าร้างและแยกกันอยู่มีเพียง 1 คน หรือร้อยละ 4 โดยสถานภาพสมรสเป็นเรื่องสำคัญที่บ่งบอกถึงประสบการณ์ด้านครอบครัวและงานในหน้าที่จะเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทความขัดแย้งด้านครอบครัวเป็นหลัก โดยกลุ่มผู้พิพากษาสมทบกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสหรือเคยผ่านการสมรสมาแล้ว แต่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ถือว่ามีประสบการณ์เกี่ยวกับครอบครัวอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่เพราะรู้เข้าใจและผ่านการแก้ปัญหาพหุสมควรที่จะนำมาเป็นตัวแบบในการใกล้เคียงข้อพิพาทได้

เนื่องในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติในการเป็นผู้พิพากษาสมทบว่า ต้องมีอายุไม่น้อยกว่าสามสิบปีบริบูรณ์ มีหรือเคยมีบุตรมาแล้ว แต่หากไม่เคยมีบุตรต้องเคยทำงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์เด็กหรือการอบรมเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี และยังต้องได้รับการอบรมเรื่องความมุ่งหมายของศาลเยาวชนและครอบครัว

ตารางที่ 4.6 ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ผู้พิพากษาสมทบ (คน)	ร้อยละ
ไม่เกิน 30,000	5	17.0
30,000 – 50,000	10	34.0
มากกว่า 50,000	14	49.0
รวม	29	100.0

ที่มา: จากแบบสัมภาษณ์

จากตารางที่ 4.6 ผู้พิพากษาสมทบที่มีระดับรายได้ต่อเดือนสูงเกินกว่า 50,000 บาท มีจำนวนมากที่สุดจำนวน 14 คน หรือร้อยละ 49 รองลงมาคือมีรายได้ระหว่าง 30,000-50,000 บาทต่อเดือน มีจำนวน 10 คน หรือร้อยละ 34 และผู้พิพากษาสมทบที่มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาทต่อเดือน มีเพียง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 17 จึงสรุปได้ว่าผู้พิพากษาสมทบทั้ง 29 รายที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีระดับรายได้มากกว่าตั้งแต่ 30,000 บาท ต่อเดือน ซึ่งถือว่าเพียงพอและเหมาะสมต่อการครองชีพ และน่าจะสรุปได้ว่าเป็นความพร้อมสำคัญต่อการทำหน้าที่ได้ดี

ตารางที่ 4.7 ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย จำแนกตามการนับถือศาสนา

ศาสนา	ผู้พิพากษาสมทบ (คน)	ร้อยละ
พุทธ	26	89.0
คริสต์	1	4.0
อิสลาม	2	7.0
รวม	29	100.0

ที่มา: จากแบบสัมภาษณ์

จากตารางที่ 4.7 พบว่าผู้พิพากษาสมทบที่นับถือศาสนาพุทธ มีจำนวนมากที่สุด คือ 26 คน หรือร้อยละ 89 รองลงมาคือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีจำนวน 2 คน หรือร้อยละ 7 และน้อยที่สุดคือผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์มีเพียง 1 คน หรือร้อยละ 4 ทั้งนี้คุณลักษณะเกี่ยวกับการนับถือศาสนามีมุมมองว่ายังมีนัยสำคัญต่อการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของครอบครัวอิสลาม ซึ่งข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้กับทุกครอบครัวที่นับถือศาสนาต่าง ๆ และทุกศาสนาหลักอันเื้อต่อการบริหารการแก้ปัญหา เช่น หากเป็นข้อพิพาทจากครอบครัวอิสลามก็จะสามารถแต่งตั้งผู้ประนีประนอมจากผู้พิพากษาสมทบที่นับถือศาสนาอิสลามได้

4.2.2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ ภูมิหลังของผู้พิพากษาสมทบที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว มีผลต่อความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในครอบครัว

ตารางที่ 4.8 การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจำแนกตามอายุ ในปี 2549

อายุ (ปี)	ผู้พิพากษาสมทบ (คน)	ข้อพิพาทที่ รับผิดชอบ		ไกล่เกลี่ยสำเร็จ		ไกล่เกลี่ยไม่ สำเร็จ	
		คดี	ร้อยละ	คดี	ร้อยละ	คดี	ร้อยละ
45-50	5	7	14.0	5	10.0	2	4.0
51-55	11	18	36.0	18	36.0	0	0
56-60	5	9	18.0	7	14.0	2	4.0
61-65	3	10	20.0	10	20.0	0	0
มากกว่า 65 ปี	5	6	12.0	2	4.0	4	8.0
รวม	29	50	100.0	42	84.0	8	16.0

ที่มา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

จากตารางที่ 4.8 ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ มีข้อพิพาทที่รับผิดชอบรวมทั้งสิ้น 50 คดี แยกเป็นคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จจำนวน 42 คดี คิดเป็นร้อยละ 84.0 และไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ จำนวน 8 คดี คิดเป็นร้อยละ 16.0 ของคดีทั้งหมด

เมื่อจำแนกตามช่วงอายุพบว่าผู้พิพากษาสมทบที่มีอายุระหว่าง 51-55 ปี ไกล่เกลี่ยคดีสำเร็จมากที่สุดโดยไกล่เกลี่ยคดีรวม 18 คดี คิดเป็นร้อยละ 36 ของคดีทั้งหมด 50 คดี รองลงมาคือผู้ที่มีอายุระหว่าง 61-65 ไกล่เกลี่ยคดีสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 20 ของคดีทั้งหมด 50 คดี

สำหรับคดีที่จะประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ประเด็นความขัดแย้งของคู่กรณี จุดมุ่งหมายของคู่กรณี บรรยากาศในการไกล่เกลี่ย และเทคนิคและประสบการณ์การไกล่เกลี่ยคดีของผู้พิพากษาสมทบ บุคลิกภาพส่วนตัวของผู้ไกล่เกลี่ย และที่สำคัญที่สุดคือหากคู่กรณีไม่ยินยอมการไกล่เกลี่ยก็ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานงานเท่านั้น

ตารางที่ 4.9 การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไต่ถามไต่สวนจำแนกตามวาระในการดำรงตำแหน่ง

วาระในการดำรงตำแหน่ง (ปี)	ไต่ถามไต่สวนสำเร็จ		ไต่ถามไต่สวนไม่สำเร็จ		รวมข้อพิพาทที่รับพิพาท (คดี)
	คดี	ร้อยละ	คดี	ร้อยละ	
1	10	100.0	0	0	10
2	12	66.6	6	33.4	18
3	6	100.0	0	0	6
มากกว่า 3 วาระ	14	87.5	2	12.5	16

ที่มา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

จากตารางที่ 4.9 การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไต่ถามไต่สวนที่มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี พบว่าเกือบทุกกลุ่มยกเว้นในกลุ่มที่มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 1 วาระ และ 3 วาระ ประสบความสำเร็จในการไต่ถามไต่สวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 อาจงานอาจช่วยเสริมให้การไต่ถามไต่สวนคดีประสบความสำเร็จได้

ทั้งนี้ การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไต่ถามไต่สวน วาระในการดำรงตำแหน่ง อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้การไต่ถามไต่สวนคดีได้ แต่ยังมีปัจจัยอื่น เช่น ความต้องการในการไต่ถามไต่สวนคดีของคู่ความและปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ได้แก่ ญาติพี่น้อง บุตรหลาน และทนายความ หากคู่ความหรือคู่กรณีไม่ต้องการที่จะให้คดีสามารถไต่ถามไต่สวนได้ การไต่ถามไต่สวนคดีก็ย่อมไม่ประสบความสำเร็จ

ตารางที่ 4.10 การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไต่ถามไต่สวนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ไต่ถามไต่สวนสำเร็จ		ไต่ถามไต่สวนไม่สำเร็จ		รวมข้อพิพาทที่รับพิพาท (คดี)
	คดี	ร้อยละ	คดี	ร้อยละ	
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1	50.0	1	50.0	2
ปริญญาตรี	29	83.0	6	7.0	35
ปริญญาโท	11	91.0	1	1.0	12
สูงกว่าปริญญาโท	1	100.0	0	0.0	1

ที่มา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

จากตารางที่ 4.10 พบว่าผู้ไถ่เกลี่ยมีระดับความรู้ต่ำกว่าปริญญาตรี ผลสำเร็จของงานมีเพียงร้อยละ 50 ถ้ามีการศึกษาระดับปริญญาตรีผลการปฏิบัติงานสูงขึ้นเป็นร้อยละ 83 ระดับการศึกษาสูงขึ้นอีกเป็นระดับปริญญาโท ผลการปฏิบัติงานสูงขึ้นเป็นร้อยละ 91 หากมีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาโท จะมีผลการปฏิบัติงานจะสูงถึงร้อยละ 100

ทั้งนี้ การที่ผู้ไถ่เกลี่ยจะประสบความสำเร็จในการไถ่เกลี่ยคดี ปัจจัยด้านการศึกษามิมีส่วนช่วยให้การไถ่เกลี่ยคดีประสบความสำเร็จได้เพราะอาจใช้หลักการหรือแนวคิดในเชิงวิชาการมาช่วยในการไถ่เกลี่ย เช่น การโน้มน้าวใจ การใช้จิตวิทยาในการเจรจา แต่ยังมีปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ประเด็นความขัดแย้งของคู่กรณี บรรยากาศในการเจรจา

ตารางที่ 4.11 การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไถ่เกลี่ยจำแนกตามสถานภาพการสมรส

สถานภาพ	ไถ่เกลี่ยสำเร็จ		ไถ่เกลี่ยไม่สำเร็จ		รวมข้อพิพาทที่รับผิดชอบ (คดี)
	คดี	ร้อยละ	คดี	ร้อยละ	
สมรส	35	85.0	6	15.0	41
โสด	2	50.0	2	50.0	4
หย่าร้าง	4	100.0	0	0.0	4
แยกกันอยู่	1	100.0	0	0.0	1

ที่มา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

จากตารางที่ 4.11 พบว่าผลสำเร็จของการปฏิบัติงานจะอยู่ในกลุ่มผู้ที่แยกกันอยู่และหย่าร้าง รองลงไปเป็นกลุ่มผู้ที่สมรสแล้ว ส่วนกลุ่มที่ผลการทำงานสำเร็จต่ำกว่าทุกกลุ่มคือ ผู้ที่มีสถานภาพโสด ส่วนการปฏิบัติงานไถ่เกลี่ยไม่สำเร็จก็เช่นกัน ขณะที่กลุ่มผู้ที่มีสถานภาพโสดปฏิบัติงานไม่สำเร็จถึงร้อยละ 50

ทั้งนี้ ประสบการณ์ชีวิตในครอบครัวของผู้ที่สมรสแล้วจะมีมุมมองในชีวิตครอบครัวที่หลากหลาย ซึ่งอาจมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน เช่น กรณีการฟ้องใช้อำนาจปกครองบุตรหากตกลงกันไม่ได้ ผู้พิพากษาสมทบจะต้องคำนึงถึงอนาคตของบุตรหากจะให้บุตรอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องคำนึงถึงศักยภาพในการเลี้ยงดู โดยตามหลักกฎหมายครอบครัวจะต้องคำนึงถึงความสงบสุขของครอบครัวเป็นสำคัญ ดังนั้น การไถ่เกลี่ยคดีจะสำเร็จหรือไม่ ผู้พิพากษาสมทบจึงต้องใช้ประสบการณ์ในชีวิตครอบครัวที่ผ่านมาของผู้พิพากษาสมทบด้วย

ตารางที่ 4.12 การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไต่ถามคดีจำแนกตามรายได้

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ไต่ถามคดีสำเร็จ		ไต่ถามคดีไม่สำเร็จ		รวมข้อพิพาทที่รับผิดชอบ (คดี)
	คดี	ร้อยละ	คดี	ร้อยละ	
ไม่เกิน 30,000 บาท	7	77.0	2	23.0	9
30,000-50,000 บาท	14	77.0	4	23.0	18
มากกว่า 50,000 บาท	21	91.0	2	9.0	23

ที่มา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

จากตารางที่ 4.12 พบว่าผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไต่ถามคดีในทุกช่วงรายได้ สามารถไต่ถามคดีสำเร็จได้มากกว่าคดีที่ไต่ถามคดีไม่สำเร็จ

ตารางที่ 4.13 การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไต่ถามคดีจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ไต่ถามคดีสำเร็จ		ไต่ถามคดีไม่สำเร็จ		รวมข้อพิพาทที่รับผิดชอบ (คดี)
	คดี	ร้อยละ	คดี	ร้อยละ	
ข้าราชการบำนาญ	5	71.0	2	29.0	7
นักธุรกิจ	37	86.0	6	14.0	43

ที่มา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

จากตารางที่ 4.13 กลุ่มนักธุรกิจทำหน้าที่ไต่ถามคดีจนสำเร็จคิดเป็นร้อยละ 86 และ ไม่สำเร็จคิดเป็นร้อยละ 14 ส่วนกลุ่มข้าราชการบำนาญปฏิบัติงานเกิดผลสำเร็จต่ำกว่ากลุ่มนักธุรกิจ คือสำเร็จร้อยละ 71 และยังไม่สำเร็จสูงถึงร้อยละ 29 ทั้งนี้การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบกับอาชีพอาจไม่ใช่ปัจจัยหลักที่จะผลกระทบต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการไต่ถามคดี การที่มีเพียงข้าราชการบำนาญและนักธุรกิจเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ เนื่องจากเป็นไปตามคุณสมบัติเบื้องต้นของการเป็นผู้พิพากษาสมทบที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

ตารางที่ 4.14 การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจำแนกตามการนับถือศาสนา

ศาสนา	ไกล่เกลี่ยสำเร็จ		ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ		รวมข้อพิพาทที่รับผิดชอบ (คดี)
	คดี	ร้อยละ	คดี	ร้อยละ	
พุทธ	39	83.0	8	17.0	47
คริสต์	1	100.0	0	0.0	1
อิสลาม	2	100.0	0	0.0	2

ที่มา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

จากตารางที่ 4.14 พบว่าผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยพิจารณาถึงจำนวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยจำแนกตามการนับถือศาสนาพบว่าส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธประสบความสำเร็จจากการไกล่เกลี่ยคิดเป็นร้อยละ 83 ส่วนศาสนาอื่นๆ คิดเป็นร้อยละร้อย นับว่าทุกศาสนามีความสำคัญไม่ยิ่งย่อนกว่ากัน เมื่อเปรียบเทียบจำนวนคดีจากแบบสัมภาษณ์ผู้พิพากษาสมทบมีทุกศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ขณะเดียวกันในภาคเหนือมีกลุ่มประชากรที่ชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากมาย และในกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวนี้มีการนับถือศาสนาที่ต่างไปจาก 3 ศาสนาที่มีอยู่ เช่น การนับถือศาสนาชนเผ่า แต่เรื่องไกล่เกลี่ยต้องคำนึงถึงคู่พิพาทเข้ามาที่นับถือศาสนา

4.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว

ซึ่งได้แก่ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ทนายความ ผู้รับการไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่ประสานงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ มีผลการศึกษาดังนี้

สรุปภาพรวมผลการถอดประสบการณ์ผู้พิพากษาสมทบในบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว กรณีศึกษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

4.3.1 คุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้พิพากษาสมทบที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวอันเป็นคุณลักษณะสำคัญ และจำเป็นในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว

จากการศึกษาผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยให้ความเห็นว่า เป็นบุคคลเข้าทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบร่วมกับผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยมีคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน พ.ศ. 2534 แล้วผ่านการคัดเลือกของคณะกรรมการและการประชุมของคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) หลังจากนั้นได้รับการโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ให้ปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ มีอำนาจหน้าที่หลัก คือ ช่วยเหลือผู้พิพากษาในการแนะนำ หรือชี้แนะวิธีการช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดให้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟู หรือบำบัด ให้กลับตัวเป็นคนดีของสังคม โดยผู้พิพากษาสมทบจะใช้ประสบการณ์ชีวิตของตนเองมาช่วยเหลือศาล และในส่วนคดีแพ่งผู้พิพากษาสมทบจะเข้ามามีบทบาทตามกฎหมายเฉพาะในคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดี เพราะกฎหมายมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองเด็กและสถาบันครอบครัวผู้พิพากษาสมทบมีบทบาทการไกล่เกลี่ยคดี ซึ่งอาจจะใช้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งในทางอาญาปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัว นำหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ จึงมีวิธีการประชุมกลุ่มเยาวชน หรือประชุมกลุ่มครอบครัว โดยมุ่งหมายให้จำเลย ผู้เสียหายและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับการดูแลเยียวยาไปในคราวเดียวกัน โดยมีเป้าหมายมุ่งไปสู่สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข มีความสมานฉันท์ บทบาทการประชุมกลุ่มครอบครัวในคดีอาญาก็นำหลักการไกล่เกลี่ยในผู้พิพากษาสมทบมาใช้เช่นเดียวกัน ผู้พิพากษาสมทบจึงจำเป็นต้องใช้ทักษะต่าง ๆ มาช่วยในการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวด้วย และในส่วนของคดีแพ่ง นอกจากผู้พิพากษาสมทบมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว สำหรับคดีที่มีการฟ้องร้องมายังศาลแล้วยังมีบทบาทเสริมในการไกล่เกลี่ยคดีเชิงรุก โดยเฉพาะศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ยังมีการบริการประชาชนในการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง เพื่อป้องกันปัญหาบานปลายหรือมีคดีขึ้นสู่ศาล ทำให้คู่ความต้องเสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น จึงนับว่าเป็นบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนให้ได้รับความพอใจอีกระดับหนึ่งและยังมีส่วนช่วยให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จเร็วขึ้นและช่วยคุ้มครองสถาบันครอบครัว โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของเด็กที่จะได้รับเป็นสำคัญ

เจตนารมณ์หลักของกฎหมายจึงเน้นบทบาทศาลกับผู้พิพากษาสมทบจะต้องมุ่งต่อการรักษาสถานภาพของครอบครัวของคู่กรณีไว้ จึงจำเป็นต้องนำประสบการณ์มาปรับใช้ในไกล่เกลี่ยแนะนำ หาทางออก ฝ่าทางตัน เพราะคู่กรณีมักจะมองปัญหาของตนเองไม่ออกและไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือ การใช้คนกลางที่มีความรู้ ประสบการณ์ดังกล่าวจึงมีส่วนช่วยไกล่เกลี่ยคดีให้สำเร็จได้ง่ายยิ่งขึ้น ผู้พิพากษาสมทบจึงต้องรู้จักจังหวะของการไกล่เกลี่ยว่าควรจะรุกหรือตั้งรับ หรือคอยเสริมหรือสนับสนุนตลอดจนหาทางออกให้คู่กรณี ทั้งนี้การมีประสบการณ์ส่วนตัวอาจไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ดังนั้น การได้ศึกษาอบรมในเรื่องปัญหาคดีครอบครัวและตัวอย่างต่าง ๆ ก็สามารถนำมาปรับใช้ได้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะในส่วนสาเหตุที่นำไปที่แท้จริงของปัญหาและความต้องการที่แท้จริงที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายต้องการ ควรมีความรู้ด้านนี้เป็นอย่างมาก โดยอาจจะมาได้หลายทาง เช่น ประสบการณ์ตรง การอบรม แสวงหาจากการศึกษาเพิ่มเติม และจิตวิทยาจะช่วยให้เข้าใจปัญหาพื้นฐานมนุษย์ พุศุคย ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถทำให้คู่กรณีคล้อยตามได้

จากการศึกษาพบว่าอายุของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยพบว่า กลุ่มที่มีอายุนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38 คือกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 51-55 ปี เนื่องจากในช่วงวัยดังกล่าวเป็นวัยที่มีความพร้อมทั้งทางสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ และส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้ความเห็นว่า บุคลิกภาพของผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือ ทำให้เขาเชื่อว่าผู้ไกล่เกลี่ยมีความเป็นกลาง ทำให้เขาตัดสินใจในปัญหาโดยไม่กลางแครงใจ โอกาสการตกลงจะเกิดขึ้นได้สูง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมักจะได้รับการอบรมในเรื่องจริยธรรมการวางตัวเป็นกลางมาอย่างดี ซึ่งอาจจะแตกต่างกับผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้มาจากผู้พิพากษาสมทบ บุคลิกภาพของผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความน่าเชื่อถือ และทำให้คู่พิพาทไว้วางใจได้ในเรื่องของความเป็นกลาง ใ้จากที่สุภาพไม่พูดจาข่มขู่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คุณสมบัติที่สำคัญจึงต้องมีความรู้ ความสามารถบวกกับประสบการณ์ชีวิตที่ดีจะเป็นคนกลางที่คอยช่วยเหลือแนะนำทางออกให้แก่คู่กรณี เพราะในการเจรจาต่อรองกันนั้นส่วนใหญ่ความต้องการหรือข้อเรียกร้องมักจะไม่ค่อยตรงกัน หากผู้ไกล่เกลี่ยมีความเข้าใจเรื่องและคอยแนะนำทางออกให้แล้ว หนทางสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยก็เกิดขึ้นได้ง่ายคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีจิตวิญญาณสาธารณะ มีความตั้งใจสูง และอุทิศให้กับงาน ความรู้กับความตั้งใจในการทำงานดังกล่าวต้องเป็นของคู่กันการไกล่เกลี่ยจึงจะสัมฤทธิ์ผล หากผู้ไกล่เกลี่ยมีความรู้ดีแต่ไม่มีความทุ่มเทให้กับงาน โอกาสที่จะไกล่เกลี่ยสำเร็จก็จะเป็นเรื่องยาก หรือมีการทุ่มเทกับการทำงานมากแต่ขาดความรู้ที่ดี งานก็สำเร็จได้น้อยเช่นเดียวกัน

การที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีการศึกษาสูง เช่น จบปริญญาตรีเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เนื่องจากผู้ที่เรียนมาน้อยแต่อาจมีประสบการณ์ชีวิตสูง ทำการงานในอาชีพและครอบครัวที่ประสบความสำเร็จก็มีตัวอย่างให้เห็นเป็นจำนวนมาก สิ่งที่สำคัญก็คือการที่ผู้ไกล่เกลี่ยรู้จักนำประสบการณ์มาผสมผสานกับแนวคิดและความรู้สึกของตนออกมาเป็นแนวทางได้ เนื่องจากความขัดแย้งภายในครอบครัวเกิดจากความไม่เข้าใจของคู่ความและส่งผลกระทบแก่เด็กและเยาวชนโดยประสบการณ์ชีวิต เป็นสิ่งที่บ่งบอกอยู่ในตัวว่าชีวิตของผู้นั้นต้องผ่านการเรียนรู้ แล้วนำสิ่งเหล่านั้นมาคิดตรึกตรองว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี สถานการณ์ ปัญหาต่าง ๆ และแนวทางแก้ไข ปัญหาจึงเป็นเรื่องที่สั่งสมประสบการณ์ชีวิต นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการศึกษาเพียงตำราแต่มิได้ผ่านการร่วมในเหตุการณ์จริงย่อมมีอาจเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ดังนั้น ประสบการณ์ชีวิตของบุคคลแต่ละคนย่อมแตกต่างกันออกไป ที่ผู้ไกล่เกลี่ยแต่ละคนนำประสบการณ์ชีวิตมาใช้ จึงนับว่ามีผลต่อการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างมาก

ประสบการณ์ของผู้พิพากษาสมทบส่วนใหญ่มีแต่ประสบการณ์ในครอบครัวด้านดี มีครอบครัวที่อบอุ่น สภาพภาพครอบครัวค่อนข้างมั่นคง บุตรหลานส่วนใหญ่ก็จะประสบ

ความสำเร็จในการเรียนหรืองาน แต่สิ่งที่ท่านเหล่านั้นได้พบในสภาพเป็นจริง เมื่อมีข้อพิพาท มักจะพบแต่ครอบครัวที่มีปัญหาชีวิต คดีฟ้องหย่ามักเกิดจากมีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น สามี ไปมีภรรยาหลายคน น้อยรายที่เกิดจากเศรษฐกิจในครอบครัวหรือความเจ็บป่วยของสามีหรือภริยา รองลงมาน่าจะเกิดจากการทนความประพฤติของกลุ่มสมรสอีกฝ่ายไม่ได้ เช่น เทียวกลางคืน ดื่มสุรา เล่นการพนัน คดีเหล่านี้คู่กรณีมักจะมี ความขัดแย้งในด้านความคิดและความรู้สึกอย่างรุนแรง ดังนั้นประสบการณ์ชีวิตของผู้พิพากษาสมทบจึงอาจไม่เพียงพอต่อการนำมาใกล้เคียง อาจจะต้องอาศัยการอบรมและประสบการณ์ในคดีอื่นที่เคยทำมาใช้ประกอบด้วย

การฝึกอบรมโดยการนำเทคนิคหรือเข้าใจในเนื้อหาวิชาการเพื่อนำมาปรับใช้ เช่น การที่สำนักงานศาลยุติธรรมโดยสำนักกระบวนข้อพิพาท มีการฝึกอบรมด้านเทคนิคจิตวิทยาและการสื่อสาร สำหรับการใกล้เคียงข้อพิพาท และอบรมเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งกับการใกล้เคียงข้อพิพาท ทำให้ผู้ใกล้เคียงเข้าใจเทคนิคขั้นสูงขึ้น เพราะผู้ใกล้เคียงต้องมีจิตวิทยาเข้าใจความต้องการของกลุ่มก่อน การสื่อสารที่ดีเท่านั้นที่จะทำให้งานสำเร็จได้ดี แล้วค่อย ๆ ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ค้นหาความต้องการร่วมกันให้พบ นำไปสู่ความต้องการ การอบรมจึงจำเป็นมากเพราะเทคนิคต่าง ๆ เหล่านี้ได้จากการศึกษาอบรมได้

4.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ ภูมิหลังของผู้พิพากษาสมทบที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ใกล้เคียง คดีครอบครัวมีผลต่อความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในการใกล้เคียงข้อพิพาทคดีครอบครัว

ประสบการณ์ของผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่ต่างกันนั้น มีส่วนสนับสนุนต่อความสำเร็จในการใกล้เคียง เพราะประสบการณ์ สิ่งที่เราที่เห็นของตน ทำให้บุคลิกภาพของผู้พิพากษาสมทบแต่ละคนแตกต่างกันไป แนวคิดที่แตกต่างกันไป แม้แต่ทำงานต่างกัน อาชีพต่างกัน เช่น นักธุรกิจกับข้าราชการ หรือเป็นแม่บ้าน ความคิด แนวคิด วิธีคิดก็แตกต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้มีผลต่อการใกล้เคียง การที่ผู้ใกล้เคียงมีประสบการณ์สูงหรือมากทำให้มีแนวทางหรือช่องทางออกของปัญหามีมากขึ้น หลากหลายมากขึ้น มากกว่าผู้ใกล้เคียงที่มีประสบการณ์น้อย ที่มักใช้เทคนิคแบบเดิม ๆ ทั้งนี้เพราะอัตราจำนวนคดีที่สำเร็จนั้นขึ้นกับปัจจัยหลายประการ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความพึงพอใจของกลุ่มอย่างแท้จริง มีคดีจำนวนไม่น้อยที่คู่กรณีอยู่ในภาวะจำยอม ดังนั้น จำนวนตัวเลขคดีจึงไม่ใช่สิ่งที่บ่งบอกถึงความสำเร็จในการใกล้เคียง โดยปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีพื้นฐานมาจากข้อมูลที่ใกล้เคียงเหมือนกัน ทำให้ง่ายต่อการใกล้เคียง แต่หากการใกล้เคียงคดีจำนวนมากหมายถึงความสำเร็จ แต่ไม่พึงพอใจเป็นการบังคับให้จำยอม ถือว่าไม่ประสบความสำเร็จ ความสำเร็จของการใกล้เคียงต้องประกอบด้วย ความพอใจระยะยาวของกลุ่ม ความยั่งยืนของผลกระทกกลงกันไม่มีปัญหาตามมา สร้างความสามัคคีในกลุ่มคู่กรณีและมีความเข้าใจปรองดองต่อกันได้

และไม่ใช่ว่าสำเร็จเฉพาะในศาล แต่นอกศาลปัญหาตามมามากมาย ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพ ด้วย เนื่องจากการไกล่เกลี่ยด้วยเชิงคุณภาพ ส่งผลให้คู่กรณีมีความเต็มใจอย่างแท้จริง รู้สึกได้ถึง ความยุติธรรมสมานฉันท์เป็นสิ่งที่สามารถยอมรับได้ทั้งในในระยะสั้นและระยะยาวของทั้งสองฝ่าย

การมาจากครอบครัวระดับกลาง น่าจะมีส่วนสนับสนุนให้การไกล่เกลี่ยได้ดีกว่าเพราะ คู่กรณีมีหลากหลาย แต่ส่วนใหญ่คือคนชั้นกลางมักจะมีปัญหาครอบครัวเนื่องจากสภาพของสังคม และเศรษฐกิจทำให้ต้องใช้เวลาในการทำงาน ปัจจุบันทุกคนจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน สภาพ ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ปัญหาของการเอาใจใส่ดูแลบุคคลในครอบครัวน้อยลง ผู้พิพากษาสมทบมักจะมาจากครอบครัวในระดับกลางมากกว่าระดับสูงซึ่งมีส่วนน้อยภูมิหลังหรือ ประสบการณ์จึงมักจะได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดมาพอสมควร และการที่เป็นคนที่มีแนวคิดแบบ ประชาธิปไตยกับแนวคิดของการประนีประนอม จะมีส่วนช่วยให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ ได้สูง ผู้ไกล่เกลี่ยมักแสดงความรู้สึกในความเป็นตัวตนของตนออกมาทำให้คู่กรณีเข้าใจและเข้าถึง ได้มากกว่าคนที่มองคู่กรณีที่อ่อนด้อยกว่าตนหรือสูงกว่าตน จึงจะเกิดช่องว่างของการเจรจาที่สำคัญ ต้องทำให้คู่กรณีเขาเชื่อมั่นศรัทธาในตัวผู้ไกล่เกลี่ยว่าจะเป็นกลางและช่วยให้ข้อพิพาทนั้นยุติลงได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจถึงสาเหตุ ปัญหา มีประสบการณ์และวิธีการแก้ไข ปัญหาอย่างถูกต้อง จึงจะประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

บุคลิกภาพมีส่วนอย่างมากในการไกล่เกลี่ยให้สำเร็จ ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีบุคลิกภาพเป็นผู้ที่ จะเข้ามาแก้ไขปัญหามาให้แก่อุณหภูมิทั้งสองฝ่ายด้วยประสบการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย และควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ มีสติ ฟังปัญหา วิเคราะห์ปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหา มีจิตวิทยาในการโน้มน้าว ถึงเหตุและผลของปัญหา มีความจริงใจแก้ปัญหายอย่างแท้จริง ลักษณะท่าทาง การแต่งกาย การ พุดคุยจะบ่งบอกถึงบุคลิกว่าเป็นคนแบบสบาย ๆ หรือเคร่งขรึม มีผลต่อการสร้างความเชื่อมั่น ความ น่าเชื่อถือ น่าเสี่ยงและจังหวะการพุดคุย มีผลต่อการไกล่เกลี่ยมาก ผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีต้องรู้จักนำเหตุผล มาเปรียบเทียบให้คู่กรณี เช่น ภาพของความขัดแย้งที่ชัดเจน ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นคนที่พยายามเข้าใจ ในตัวบุคคลที่เข้าไปไกล่เกลี่ย รับรู้และเข้าใจปัญหาแล้วดึงความต้องการที่แท้จริงกับความต้องการ แบบสมเหตุสมผลออกมาเปรียบเทียบให้เห็น

ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีบุคลิกภาพเรียบง่าย สุภาพ อ่อนโยน มีผลต่อการไกล่เกลี่ย เนื่องจากคู่กรณี ขัดแย้ง อยู่ในช่วงการใช้อารมณ์ในการพิพาท ฉะนั้น หากผู้ไกล่เกลี่ยมีบุคลิกภาพเรียบง่ายต่อคู่กรณี จะทำให้คู่กรณีเป็นกันเอง จะได้รับความจริงใจจากคู่กรณีไว้วางใจในการเล่าถึงสาเหตุและความประสงค์ด้วย ข้อเท็จจริง อีกทั้งสร้างความศรัทธาให้แก่คู่กรณี มีผลโดยตรงต่อการไกล่เกลี่ย แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า จะมีผลกับคู่กรณีแบบใด เด็กและเยาวชนย่อมได้รับผลกระทบจากสถานภาพครอบครัวที่แตกแยก แต่จะทำให้ได้รับผลกระทบมากหรือน้อยเป็นหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยที่จะชี้แนะและแนะนำให้คู่กรณี

มองเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวที่สูญหายไป แต่ยังคงให้หาสิ่งทดแทน เช่น ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่กรณีที่ต้องปฏิบัติต่อกัน หากคู่กรณีตกลงแยกกันอยู่ด้วยดี ปัญหาการเลี้ยงดู ค่าใช้จ่าย ย่อมเป็นที่ลงตัวว่าเด็กไม่สูญเสียมาก ขณะเดียวกัน ความอบอุ่นของเด็กที่ทดแทนด้านจิตใจนั้นก็ต้องคำนึงถึงด้วย เพราะสภาพของเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตร ย่อมต้องการความอบอุ่นทั้งจาก บิดา มารดา หากจำเป็นที่ต้องหย่าขาดกันควรชี้แจงทำความเข้าใจในครอบครัวให้ดี และทุกสิ่งทุกอย่างต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เยาวชนจะได้รับเป็นสำคัญ

ประสบการณ์การไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับคดีครอบครัว สร้างความพึงพอใจแก่คู่กรณีพึงพอใจมาก เนื่องจากคู่กรณีเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขถึงสาเหตุด้วยจิต สติ ปัญญา ก็จะลดความขัดแย้งในใจลงได้โดยอาศัยพุทธศาสน์เป็นหลัก หากเป็นความพอใจของคู่กรณีที่ผลของการแนะนำและไกล่เกลี่ยนั้นย่อมทำให้คู่กรณีเข้าใจและพอใจจากการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยเอาประสบการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ยมาเป็นแนวทางในการแนะนำ ก็ย่อมสร้างความพึงพอใจได้

4.3.3 การศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในบทบาท และการปฏิบัติหน้าที่การไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวของผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะพัฒนาการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นบริการสาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคในบทบาทและหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย

ปัญหา

- 1) ขาดการทุ่มเทในงานไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ยบางคน โดยมองเป็นหน้าที่มากกว่า จิตสำนึกสาธารณะ น้อยคนนักที่จะเห็นว่าเป็นการบริการสำหรับประชาชนผู้เดือดร้อน
- 2) ขาดการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา และให้ความสำคัญในปัญหานี้
- 3) ขาดงบประมาณสนับสนุน อุปกรณ์ และเจ้าหน้าที่ผู้บริการเพราะศาลยังไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควรเรื่องการไกล่เกลี่ย ศาลมองว่าการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นงานหลักมากกว่า
- 4) การขาดความเข้าใจในประเด็นปัญหาของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 5) ความเข้าใจในข้อกฎหมายของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 6) ผู้ไกล่เกลี่ยขาดเทคนิคและจิตวิทยาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

อุปสรรค

- 1) การขาดความร่วมมือของประชาชนหรือคู่ความในการไกล่เกลี่ย มักจะมีกรณีอีกฝ่ายที่เป็นจำเลย มักจะไม่มาศาลในวันนัดทำให้การไกล่เกลี่ยดำเนินต่อไปไม่ได้
- 2) ตัวผู้ไกล่เกลี่ยที่ไม่สามารถเจรจาให้คู่พิพาทบรรลุถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

3) มุมมองของประสบการณ์ชีวิตผู้ใกล้ชิดที่มีความแตกต่างกัน

ปัญหาสำคัญที่สุดของการใกล้ชิดเกิดจากประสบการณ์ของผู้ใกล้ชิดเองเพราะเหตุใด

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ประสบการณ์ของผู้ใกล้ชิด เป็นปัญหาสำคัญยิ่งเมื่อมีการใกล้ชิด เพราะผู้ใกล้ชิดต้องมีความรู้ความสามารถให้งานสัมฤทธิ์ผล แต่เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทำอย่างไรให้คู่ความที่จะมีความตั้งใจในการเจรจามากกว่าการบังคับในการใกล้ชิดเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของคู่ความ เพื่อทำให้เกิดความสัมพันธภาพที่ดีของคู่ความ แต่ยังเกี่ยวข้องกับรูปของคดีหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณีด้วย

ปัญหาต่อการพัฒนาการใกล้ชิด ปัญหาสำคัญที่สุด

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาที่สำคัญ คือ ตัวผู้ใกล้ชิดและประสบการณ์ในเรื่องการใกล้ชิด ผู้ใกล้ชิดจะต้องเข้าฝึกอบรมเทคนิคและวิทยาการใหม่ ๆ เสมอ โดยเฉพาะจิตวิทยาการใกล้ชิด ผู้ใกล้ชิดต้องรู้จักวิธีการบริหารความขัดแย้งและจัดการกับความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี ความมุ่งมั่นกับงานใกล้ชิดก็เป็นเรื่องสำคัญที่เป็นคุณสมบัติของผู้ใกล้ชิดที่สามารถให้งานสำเร็จลงได้

4.3.3.1 กรณีศึกษาคดีที่เข้าสู่กระบวนการใกล้ชิดโดยผู้พิพากษาสมทบและประสบความสำเร็จในการใกล้ชิด

1) คดีฟ้องหย่า

ในคดีนี้มีมูลเหตุว่าสามีฟ้องหย่าภรรยา เนื่องจากสามีทนอารมณ์ร้ายของภรรยาไม่ได้ สามีจึงออกจากบ้านทิ้งร้างภรรยานานนับปี และต่อมาได้มีผู้หญิงคนใหม่ คู่พิพาทฝ่ายหญิงไม่ให้ความร่วมมือ และไม่ยอมรับการเจรจาต่อรองในเรื่องทรัพย์สินสมบัติ และยื่นกรานในความคิดหรือข้อเสนอฝ่ายตน ไม่ยอมผ่อนปรน โดยมีความรู้สึกเกลียดแค้นชิงชัง คดีนี้เป็นคดีค่อนข้างยาก เนื่องจากฝ่ายหญิงมีการศึกษาสูง มีความเชื่อมั่นสูงและตั้งสมความแค้นเป็นเวลานานต้องการเอาชนะ โดยเฉพาะความเห็นแก่ตัวแต่ละขณะเดียวกันก็ไม่ต้องการแบ่งทรัพย์สินให้ฝ่ายชาย การดำเนินการใกล้ชิดในคดีนี้มีการเจรจาใกล้ชิด 2 ครั้ง ผู้พิพากษาสมทบผู้ทำหน้าที่ใกล้ชิดเป็นผู้มีประสบการณ์ในชีวิตครอบครัว สามารถเข้าใจปัญหาและยังใช้เทคนิคการเจรจาประกอบ ต้องใช้ความใจเย็น ออดทน จิตวิทยาสูงมาก รวมทั้งต้องใช้สมาธิและทุ่มเทไปที่คู่พิพาทชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และข้อดี ข้อเสียจากการยืดเวลาออกเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงมากยิ่งขึ้น ไม่เกิดผลดีแก่ทุกฝ่ายสิ่งที่ได้เป็นเพียงความสะใจ ที่สำคัญควรคำนึงถึงคืออนาคตของหน้าที่การงานสภาพร่างกายและจิตใจก่อนที่จะเสียหายไปมากกว่านี้ โดยผลจากการใกล้ชิดในครั้งนี้ถือว่าประสบความสำเร็จโดยฝ่ายภรรยายินยอมหย่าขาดจากสามี และฝ่ายสามีก็ไม่ต้องการทรัพย์สินใด ๆ

2) การขอใช้อำนาจปกครองบุตร

สาเหตุมีอยู่ว่าฝ่ายชายเป็นเกย์ ได้จดทะเบียนรับรองบุตรและจดทะเบียนสมรสกับหญิงที่เป็นดีเพื่อเบิกค่าใช้จ่ายทางราชการจากสามีเกย์ ฝ่ายหญิงซึ่งเป็นคู่ขาภกับน้องสาวของฝ่ายชายที่เป็นทอม เป็นพฤติกรรมอำพรางที่ทั้งสามตกลงซึ่งกันและกัน แต่เมื่อสาวดีได้เลิกกับทอมน้องสาวของชายเกย์ และได้แต่งงานและมีลูกกับสามีคนใหม่ได้พาลูกที่เกิดกับเกย์ไปด้วย ทำให้ฝ่ายชายคิดถึงลูกจึงตามหาจนพบและนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อขออำนาจปกครองบุตร ในระยะแรกฝ่ายหญิงไม่เห็นด้วยเนื่องจากพฤติกรรมไม่เหมาะสมของฝ่ายชาย ผู้พิพากษาสมทบในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยจึงหาทางออกให้ทั้ง 2 ฝ่าย ได้มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร แต่มีข้อตกลงจากภรรยาว่าเมื่อฝ่ายชายเอาบุตรไปเลี้ยง ต้องเอาบุตรที่เกิดจากสามีใหม่ไปเลี้ยงดูด้วยเพื่อจะได้เป็นเพื่อนกัน กรณีนี้ขึ้นอยู่กับความใจกว้างและมีเมตตาของฝ่ายชายว่าจะรับบุตรที่เกิดจากสามีใหม่ของฝ่ายหญิงมาเลี้ยงดูด้วยหรือไม่

การเจรจาไกล่เกลี่ยในคดีนี้ไม่ยุ่งยากเนื่องจากฝ่ายชายรักและมีความคิดถึงบุตรอยู่แล้ว และยังเพื่อแผ่ความรักความอบอุ่นไปให้เด็กอีกคนหนึ่งด้วย แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าในคดีนี้เด็กจะเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่ผิดเพี้ยนเบี่ยงเบนไปจากไปจากบรรทัดฐานของสังคม พ่อและแม่จึงต้องระมัดระวังการซึมซับในการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน การไกล่เกลี่ยคดีนี้ผู้พิพากษาสมทบคำนึงถึงประโยชน์ของบุตรเป็นสำคัญ เนื่องจากคดีนี้ผู้ไกล่เกลี่ยมองเห็นถึงสภาพและจิตใจเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นท่านกลางความไม่ปกติ จึงพิจารณาให้มีการทดลองให้แต่ละฝ่ายร่วมกันดูแลบุตร และการที่จะแยกให้บุตรเป็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมไม่เป็นผลดีแก่เด็ก แม้ศาลจะสั่งให้อำนาจใครคนใดคนหนึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองบุตร ก็ต้องคำนึงถึงสภาพจิตใจและความรู้สึกของเด็กเมื่อเด็กโตขึ้นในคดีนี้มีการทดลองใช้อำนาจร่วมกันโดยผลัดกันดูแลในหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงศักยภาพและสภาพแวดล้อมของผู้ใช้อำนาจปกครองว่าฝ่ายใดจะเลี้ยงดูให้ความรักความอบอุ่นได้ดีกว่ากันจนกว่าจะได้ข้อยุติที่เหมาะสม

ในกรณีนี้ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญเทคนิคและประสบการณ์เข้าใจในสภาพปัญหาของครอบครัวและสามารถให้ข้อเสนอแนะชี้ให้เห็นผลที่จะได้รับจากการฟ้องร้อง โดยเฉพาะความรู้สึกของเด็กเมื่อเด็กโตขึ้นในอนาคต ในกรณีนี้ในต่างประเทศเพศที่สามสามารถสมรสและมีบุตรได้ แต่สำหรับประเทศไทยในเรื่องนี้มีการเปิดเผยแสดงออกมากขึ้น แต่ข้อกฎหมายยังไม่ได้เปิดช่องให้เนื่องจากขัดกับวัฒนธรรมและประเพณี ในอนาคตเมื่อกฎหมายเปิดช่องทางมากขึ้น น่าจะมีผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นเพศเดียวกันมีเข้าใจหาทางออกแก่บุคคลในเพศสามมากขึ้น

3) การฟ้องเพื่อเรียกค่าเลี้ยงดูบุตร

สาเหตุเกิดจากฝ่ายชายได้ทิ้งร้างภรรยาและบุตรไปมีภรรยาใหม่ และหยุดการส่งเสียเลี้ยงดูบุตรมาได้ระยะหนึ่ง ต่อมาภรรยาได้นำคดีฟ้องร้องต่อศาล สำหรับในคดีนี้ผู้พิพากษาสมทบได้ดำเนินการโดยใช้เทคนิคการเจรจาต่อรองในแนวทางแยกเจรจาทีละฝ่าย และพูดคุยกับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ในครั้งแรกใช้วิธีการเผชิญหน้าทั้ง 2 ฝ่ายแต่ไม่มีท่าทีที่คู่กรณีจะสามารถยอมกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจึงใช้วิธีพูดคุยกับฝ่ายชายและลูกสาว เมื่ออยู่ตามลำพังฝ่ายชายมีสีหน้าและแววตาอ่อนลงจึงถูกเข้ามาออกอด และสารภาพว่าคิดถึงลูกมาก ผู้ไกล่เกลี่ยเริ่มเห็นทางออกจึงได้ชี้ให้ฝ่ายชายเห็นแก่นาคตของลูกและให้ค่าเลี้ยงดู ฝ่ายชายจึงยินยอมจ่ายค่าเลี้ยงดูจนกว่าบุตรจะบรรลุนิติภาวะ โดยในคดีนี้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเพศชาย และมีความเป็นพ่อเช่นเดียวกันจึงสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของความ เป็นพ่อ พร้อมกับชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบ ความเอื้ออาทรที่พ่อพึงมีให้แก่ลูก เทคนิควิธีการที่ผู้พิพากษาสมทบใช้สำหรับคดีนี้คือการแยกคู่ความและใช้บุตรเป็นกลไกในการเจรจาต่อรอง

4) การฟ้องแบ่งสินสมรส

ในคดีนี้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าสามีนำเงินไปซื้อหุ้นจนขาดทุน และหมดตัว ภรรยาจึงไม่ยินยอมให้นำเงินไปลงทุนอีก ต่อมาสามีเกิดอาการเครียดจนกระทั่งใช้อาวุธทำร้ายร่างกายภรรยาและไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อีกต่อไป ภรรยาจึงแอบพาบุตรหนีไป หลังจากนั้นสามีจึงนำคดีขึ้นสู่ศาลพร้อมกับขอแบ่งสินสมรสเนื่องจากคิดว่าภรรยามีเงินมาก

การไกล่เกลี่ยในคดีนี้มีความยุ่งยากเพราะคู่ความเปลี่ยนใจตลอดเวลา แต่ผู้ไกล่เกลี่ยมีประสบการณ์ไกล่เกลี่ยมานานได้เปลี่ยนผู้ไกล่เกลี่ย 2 ครั้ง ในครั้งแรกใช้ผู้ไกล่เกลี่ย 2 คนแต่ไม่สำเร็จ เพราะไม่ได้ใช้วิธีประยุกต์การไกล่เกลี่ยโดยนำญาติและทนายความเข้าร่วมประชุมจึงเกิดความยุ่งยาก และเป็นหนทางให้ฝ่ายคู่พิพาทครอบงำได้ และทำให้คู่พิพาทไม่มีความไว้วางใจของตัวเอง และมักจะคล้อยตามจากการชี้นำของผู้เข้าร่วมได้ ผู้พิพากษาสมทบควรหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าระหว่างคู่กรณี โดยจัดให้มีการการแยกประชุมทีละฝ่ายโดยเฉพาะคู่พิพาท คดีนี้จึงจบลงโดยใช้การไกล่เกลี่ยถึง 3 ครั้ง และนับว่าเป็นคดีที่ใช้เวลานานมาก

5) คดีที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์

สองสามีภรรยาเป็นชนเผ่าได้นำคดีขึ้นสู่ศาล หลังจากสามีถูกจองจำอยู่ในเรือนจำข้อหาเมียเสพติดไว้ในครอบครอง ภรรยาได้มายื่นฟ้องต่อศาลเพื่อขอหย่า แบ่งสินสมรสเรียกค่าเลี้ยงดู และขอใช้อำนาจปกครองบุตร เนื่องจากไม่สามารถทนแรงกดดันจากญาติพี่น้องฝ่ายสามี ถูกดูค่าทุบตีเป็นประจำ และตัวสามีก็มีพฤติกรรมเช่นเดียวกัน เพราะภรรยาเป็นคนต่างถิ่นต้องอยู่ตามลำพังกับลูก 2 คน จึงหนีมาหาที่พักพิงและทำงานเลี้ยงลูกอยู่ในเมืองเชียงใหม่ โดยให้ลูก 2 คน อยู่โรงเรียนประจำ

ในการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยได้เจรจาต่อรองกับฝ่ายชายถึงความเป็นไปได้ที่ฝ่ายชายต้องรับโทษอีกนาน จึงควรให้อิสระโดยการหย่าและมอบอำนาจปกครองแก่ภรรยา เพื่อสะดวกในการทำนิติกรรมต่าง ๆ หากมีความจำเป็น เช่น ในการใช้สิทธิกู้ยืมเงิน เช่าซื้อทรัพย์สิน ส่วนการแบ่งสินสมรสนั้นไม่สามารถแบ่งได้ เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นของโครงการหลวงไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์ซื้อขายได้ นอกจากทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้เท่านั้น เพื่อความเป็นธรรมทุกฝ่ายบ้านควรเป็นกองกลางให้เป็นสิทธิที่ทุกคนมาอาศัยทำกินร่วมกันประเด็นการหย่านั้น ครั้งแรกฝ่ายสามีไม่ต้องการหย่า หากจะหย่ากันต้องไปหย่าต่อหน้าพ่อแม่พี่น้องทั้งสองฝ่ายตามวิถีชีวิตของชนเผ่า กรณีนี้ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่า ฝ่ายหญิงไม่มีญาติพี่น้อง ต้องถูกทารุณทั้งร่างกายและจิตใจ จนไม่เหลือศักดิ์ศรีความเป็นคนตามสิทธิที่มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน การเจรจาต่อรองอธิบายว่า เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย หากต้องจะหย่าก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยก็ต้องยึดถือปฏิบัติตามเพื่อความยุติธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย หากยึดถือตามประเพณีฝ่ายหญิงตัวคนเดียวจะได้รับความยุติธรรมจากกฎหมายได้อย่างไร ในอนาคตหากมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอาจจะกลับมาอยู่ร่วมกันอีกก็เป็นได้ สุดท้ายสามียอมคืนความเป็นอิสระให้แก่ภรรยา และให้อำนาจปกครองบุตรแก่ฝ่ายหญิง

เมื่อเกิดข้อพิพาทขัดแย้งขึ้นระหว่างบุคคล วัฒนธรรมชนเผ่าจะมีส่วนในการตัดสินข้อขัดแย้ง แต่เมื่อได้นำระบบกฎหมายปัจจุบันมาบังคับใช้ จะมีหลายกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายมีการสอดคล้องต้องกัน แต่ก็ยังมีอีกหลาย ๆ กรณีที่บางกรณีบทบัญญัติของกฎหมายมีความขัดแย้งกับวัฒนธรรมชนเผ่า ดังนั้น การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยในบางครั้งดูเหมือนหนึ่งว่าจะสามารถหาข้อยุติได้ กลับกลายเป็นข้อพิพาทที่ไม่อาจยุติได้ เช่น ในบางชนเผ่า ฝ่ายหญิงไม่มีสิทธิ์อันใด ขึ้นอยู่กับฝ่ายชายแต่เพียงฝ่ายเดียว ฝ่ายหญิงจะเป็นทั้งแรงงาน ฝ่ายผลิตและดูแลความเป็นอยู่ โดยทั่วไปฝ่ายชายสามารถมีภรรยาได้เกินกว่า 1 คน เป็นต้น ต่อเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น ฝ่ายหญิงนำข้อพิพาทเข้าสู่ศาล เมื่อมีการไกล่เกลี่ย ข้อยุติจะเกิดขึ้นได้ยากมาก เพราะวัฒนธรรมชนเผ่ามีความขัดแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมาย

ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของบุคคลเป็นชนเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง จึงควรคำนึงถึงวัฒนธรรมชนเผ่าประกอบการพิจารณาคำเนิการในทุก ๆ ขั้นตอน เพื่อลดอุปสรรคและข้อขัดข้องที่พึงจะบังเกิดขึ้น นับแต่การจ่ายสำนวน ต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะจิตวิทยาในการพูด เจรจา ประสพการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งจะได้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เจ้าหน้าที่ประจำศาล ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ผู้พิพากษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของชนเผ่าเหล่านั้น ๆ ควรมีหมายแจ้งให้ผู้นำชนเผ่านั้น ๆ ได้เข้าร่วมรับรู้ และในการเจรจาไกล่เกลี่ยด้วยทุกครั้ง และร่วมลงนามในการประนีประนอมยอมความ จัดโครงการให้ความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นในชีวิตประจำวันแก่ชุมชนของชนเผ่าต่าง ๆ เป็นประจำเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็น

ปัจจุบัน การจัดอบรมสัมมนา ความรู้และวัฒนธรรมชนเผ่าต่าง ๆ ให้กับผู้พิพากษาสมทบที่อาสาทำงานใกล้เคียงให้ทราบและเข้าใจเป็นพื้นฐานเพื่อรองรับการปฏิบัติงานที่จะเข้ามาสู่ความรับผิดชอบ จัดเก็บข้อมูล สถิติเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทของคนในชนเผ่าต่าง ๆ ตลอดจนการปฏิบัติงานของผู้ใกล้เคียงในข้อพิพาทนั้น ๆ และนำข้อมูลสถิติเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการใช้ประโยชน์ในการจ่ายสำนวน การกำหนดตัวบุคคลสำหรับการไกล่เกลี่ยในแต่ละคดีเพื่อเพิ่มโอกาสของความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ยให้สูงขึ้น

4.3.3.2 กรณีศึกษาคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยผู้พิพากษาสมทบและไม่ประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย

1) การฟ้องแบ่งสินสมรส และฟ้องหย่า

ภรรยาได้ยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหายจากหญิงผู้ที่มีความสัมพันธ์กับสามีโจทก์มีลูกกับสามี 1 คน ซึ่งป่วยมีอาการทางจิต เนื่องจากโจทก์ได้ตั้งบ้านเรือนในบริเวณบ้านแม่สามี ต่อมาสามีได้ปลูกบ้านเรือนบริเวณเดียวกันอีกและได้พาหญิงผู้เข้ามาอนด้วยเป็นครั้งคราว พฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในสายตาของลูกชายโดยตลอด เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลได้เบิกความลูกชายมาเป็นพยานให้ปากคำ ศาลชั้นต้นเชื่อในพยานที่เป็นบุตรชาย จึงตัดสินให้หญิงผู้ชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ แต่ในชั้นศาลอุทธรณ์กลับไม่รับฟ้องเพราะน้ำหนักจากพยานฟังไม่ขึ้น เนื่องจากเป็นลูกชายเป็นเด็กออกจิตจึงยกฟ้อง

จากนั้นภรรยาได้ยื่นฟ้องกับสามีอีกคดีหนึ่งในข้อหาหย่าและขอแบ่งสินสมรส คดีดังกล่าวได้นำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาล และไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ ซึ่งมีเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น คดีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากหญิงผู้ในคดีแรกยังไม่ยุติ เนื่องจากมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาแตกต่างกัน ประกอบกับการแบ่งสินสมรสบ้านที่ปลูกในที่ดินของบุคคลภายนอก เป็นส่วนหนึ่งที่ตกลงกันไม่ได้ ซึ่งมีตัวแปรหลายหลายตัวในการตกลงจึงทำให้ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ

4.3.4 ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยของศาลเยาวชนและครอบครัว

ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความเห็นว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ที่ทำการศึกษารื่องการไกล่เกลี่ยมีการเปิดพื้นที่ความยุติธรรมให้ประชาชนมาใช้บริการอย่างกว้างขวาง โดยมีการเปิดการไกล่เกลี่ยคดีก่อนฟ้องเป็นศูนย์ฮอตไลน์ให้มีการปรึกษาปัญหาครอบครัว และประชาชนที่เดือดร้อนสามารถมาปรึกษาที่ศูนย์ หากมีความจำเป็นต้องเจรจาไกล่เกลี่ย เจ้าหน้าที่จะนัดคู่กรณีมาที่ศูนย์ไกล่เกลี่ย จึงมีหลายคดีที่ประสบความสำเร็จในการ

ไกล่เกลี่ยทำให้ประหยัดเวลาและเสียค่าใช้จ่ายน้อย เป็นบริการเสริมแก่ประชาชน นอกจากการไกล่เกลี่ยในคดีที่พิพาทกันศาลเยาวชนได้พัฒนาระบบมีการจัดอบรมด้านจิตวิทยา เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่ผู้ไกล่เกลี่ยอยู่เสมอ

สำหรับคดีบางเรื่องที่มีปัญหาเกี่ยวกับสภาพทางจิต ศาลเยาวชนได้มีเครือข่ายกับโรงพยาบาลที่มีแพทย์ให้บริการรักษาอาการทางจิต ให้ผู้กรณีเข้าใจสภาพชีวิตดีขึ้นและมีผู้พิพากษาสมทบ อาจทำหน้าที่ในการดูแลเด็กหรือผู้เยาว์ หลังจากไกล่เกลี่ยแล้ว เช่น การดูแลการใช้จ่ายเงินของผู้ปกครองผู้เยาว์ เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็ก การทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ ผู้ปกครองอาจต้องมาศาลเป็นครั้งคราว ดังนั้น นอกจากการไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จแล้ว การดูแลสถาบันครอบครัวผู้เยาว์ยังเป็นสิ่งที่ศาลจะต้องติดตามดูแลในบางกรณีดังกล่าวด้วย

ปัจจุบัน ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ยังมีกิจกรรมเชิงรุกโดยความพยายามไปจัดตั้งศูนย์การไกล่เกลี่ยชุมชน พยายามให้ชุมชนสามารถดูแลปัญหาภายในชุมชนตนเองได้ โดยศาลทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา หากปัญหาไม่สามารถตกลงกันในระดับชุมชนได้แล้ว อาจต้องมาไกล่เกลี่ยที่ศาลอีกครั้งหนึ่ง ศาลจะเป็นตัวประสานและกระตุ้นให้ชุมชนสำนึกถึงคุณค่าของสถาบันครอบครัว จัดกิจกรรมแก่เด็ก ให้ร่วมกิจกรรมกับครอบครัวในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ จึงนับว่าในอนาคตการไกล่เกลี่ยอาจไม่จำกัดที่จะทำกันเฉพาะในศาลเท่านั้นที่จะมีประสิทธิภาพสูง ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความรู้และประสบการณ์สูงอาจต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนดูแลกันเองได้

นอกจากนี้ การไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัวจะให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้ มีปัจจัยสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ตัวผู้ไกล่เกลี่ยและผู้รับการไกล่เกลี่ยจะต้องร่วมมือกันให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จลงได้ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความรู้และสามารถถอดประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ให้ดีที่สุด การไกล่เกลี่ยจึงจะประสบความสำเร็จ

4.4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการศึกษาเรื่อง “ถอดประสบการณ์ผู้พิพากษาสมทบในบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว: กรณีศึกษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่” โดยการออกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้มีการตั้งสมมติฐานไม่ทดสอบสถิติ ดังนี้

ประสบการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย มีผลต่อประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในระดับมาก

ผู้ศึกษาได้แบ่งการทดสอบสมมติฐานออกเป็น 2 ส่วน คือ จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ต่อประสิทธิภาพของการไถ่เกลียดศีลกรอบครัว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยใช้การทดสอบสมมติฐานแบบไม่ทดสอบทางสถิติ จากการศึกษาพบว่า ข้อสมมติฐานดังกล่าวไม่เป็นจริง โดยพบว่าประสบการณ์ชีวิตเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าผู้นั้นผ่านการเรียนรู้และผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ มาอย่างหลากหลายในชีวิต และเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการศึกษาแต่เพียงตำราเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตของแต่ละบุคคลอาจไม่แตกต่างกันมาก และรากฐานของปัญหาจะมาจากพื้นฐานเดียวกัน และประสบการณ์จะมีส่วนช่วยที่จะทำให้เกิดความสำเร็จได้เร็วยิ่งขึ้น แต่การจะประสบความสำเร็จในการไถ่เกลียดหรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงของแต่ละกรณีที่เกิดขึ้น รวมทั้งเทคนิคที่ผู้ไถ่เกลียดจะนำมาใช้สำหรับการไถ่เกลียดข้อพิพาทในแต่ละครั้ง ทั้งนี้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้เกิดขึ้นมาจากชีวิตของผู้ไถ่เกลียดเอง แต่อาจได้รับมาจากการศึกษา การสังเกต

สำหรับในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบอาจมิได้นำประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้อย่างจริงจัง เนื่องจากผู้พิพากษาสมทบส่วนใหญ่มักมีประสบการณ์จากชีวิตในครอบครัวที่ค่อนข้างสมบูรณ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ขณะที่ในการไถ่เกลียดข้อพิพาทคดีครอบครัว คู่กรณีมักจะมาจากครอบครัวที่หลากหลายซึ่งประสบการณ์ชีวิตของผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไถ่เกลียดอาจมีไม่เพียงพอและยังมิได้นำเอามาใช้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไถ่เกลียดที่มีประสบการณ์ในการไถ่เกลียดมากจึงมีผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จที่จะเกิดขึ้นกับคดีที่จะต้องทำการไถ่เกลียด

อย่างไรก็ตามสำหรับการวัดถึงความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในคดีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความพึงพอใจของคู่กรณีอย่างแท้จริง และมีคดีจำนวนไม่น้อยที่คู่กรณีต้องตกอยู่ในภาวะจำยอมเนื่องจากเกรงกลัวผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับบุตร ดังนั้นความสำเร็จในรูปของตัวเลขจึงยังไม่อาจชี้วัดได้ว่าเป็นผลมาจากความสำเร็จในการไถ่เกลียดข้อพิพาทคดีครอบครัวของผู้พิพากษาสมทบ แต่หากความสำเร็จเกิดขึ้นจากการที่คู่กรณีที่มีข้อพิพาทเกิดความพึงพอใจกับผลการเจรจาอย่างแท้จริงจึงน่าจะเป็นผลสะท้อนผลของความสำเร็จได้มากกว่า

จากการศึกษาผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไถ่เกลียดทั้ง 29 คน ได้รับมอบหมายให้ทำการประนีประนอมไถ่เกลียดข้อพิพาทคดีครอบครัวทั้งหมด 172 คดี สามารถไถ่เกลียดสำเร็จจำนวน 64 คดี คิดเป็นร้อยละ 38 ไม่สามารถไถ่เกลียดสำเร็จจำนวน 14 คดี คิดเป็นร้อยละ 8 และยังมีคดีที่ถูกจำหน่ายออกนอกระบบจำนวน 56 คดี คิดเป็นร้อยละ 33 ซึ่งการจำหน่ายคดีออกนอกระบบก็คือคดีที่ไม่ได้ดำเนินการผ่านกระบวนการไถ่เกลียดตามวัตถุประสงค์ โดยมีสาเหตุจากคู่กรณีไม่มาตามนัดหมาย การส่งหมายนัดไปไม่ถึงคู่กรณี หรือไม่สามารถส่งหมายนัดถึงคู่กรณี เนื่องจากย้าย

ภูมิปัญญา หรือไม่ได้อาศัยอยู่ตามภูมิปัญญาที่ระบุในสำนวน และประการสุดท้ายคุณก็ได้พบ และติดต่อเจรจากันเองนอกศาลจนบรรลุตามข้อตกลง จึงไม่มาตามนัดหมายร้อยละ 33 นอกจากนี้ ยังเกิดจากคุณถอนฟ้อง หรือคุณตกลงกันเองนอกศาลยุติเรื่อง ซึ่งการจำหน่ายลักษณะนี้น่าจะ ถือได้ว่าเป็นผลเชิงบวกต่อกระบวนการไกล่เกลี่ย อีกลักษณะหนึ่งเป็นการจำหน่ายด้วยเหตุ อันไม่พึงประสงค์ เช่น ไม่เชื่อมั่นใจกระบวนการยุติธรรม มีความรู้สึกว่าสิ้นเปลืองทั้งเวลาและ เงินทอง จึงไม่เดินทางมาศาลตามนัดหมายหรือไม่ทราบการนัดหมาย หมายนัดไม่ถึงมือ เช่น การจำหน่ายคดี (ข้อพิพาท) ออกจากระบบด้วยสาเหตุลักษณะอันไม่พึงประสงค์

จากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวไม่อาจสรุปได้ชัดเจนว่า ประสบการณ์จากการสมรสหรือการ หย่าร้าง การมีอายุมาก การดำรงตำแหน่งหลายวาระ หรือการศึกษาสูงกว่าจะไกล่เกลี่ยได้ผลสำเร็จ มากกว่า เพราะจำนวนคดี คุณกรณีหรือคู่ความกับประเภทคดีที่ไกล่เกลี่ยแตกต่างกัน ความยากง่าย ของคดีแตกต่างกันด้วย แต่จากผลการศึกษาถือว่าเงื่อนไขดังกล่าวน่าจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ การไกล่เกลี่ยสำเร็จได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ ปัจจัยการ ไกล่เกลี่ยสำเร็จมิได้ขึ้นอยู่กับตัวผู้ไกล่เกลี่ยเพียง ผู้เดียว แต่ที่สำคัญอยู่ที่คุณกรณีว่าสามารถประสานผลประโยชน์ของตนลงตัวหรือไม่ ผู้ไกล่เกลี่ย นับว่าทำหน้าที่เป็นเพียงปัจจัยเสริมที่สำคัญเท่านั้น และสมมติฐานนี้ไม่ได้รับการยอมรับ